alleen de volwassen Israelieten, maar ook de kinderen aan het sacrament van het Pascha moesten deelnemen. Wel hebben we desaangaande niet een even uitdrukkelijk gebod als bij de besnijdenis, want hetgeen in Exodus 12 : 24 staat: „onderhoudt deze zaak tot eene inzetting voor u en uwe kinderen tot in eeuwigheid«, ziet alleen op de blijvende instelling van het Pascha ook voor de toekomstige geslachten; maar wel blijkt dit uit de voorschriften aangaande het Pascha gegeven. Zoo bijv. daaruit, dat elk huisvader een lam moest nemen, het moest slachten en eten met *heel zijn gezin* (Exodus 12 : 3). Ook uit het verbod, dat »geen zoon van een vreemdeling van het Pascha eten mocht« (Exodus 12 : 43) volgt van zelf, dat een zoon van een Israeliet dit wel mocht doen. En evenzeer blijkt dit daaruit dat aan de vaders bevolen werd hun kinderen bij het Pascha te onderwijzen, wat de beteekenis van het sacrament was (Exodus 12 : 26, 27; 13 : 8), want daaruit volgt, dat ook de kinderen bij het Pascha tegenwoordig waren.

In hoeverre hierin nu metterdaad een ordinantie Gods schuilt, die ook voor onze kinderen geldt, is een vraag, die we later zullen bespreken, wanneer we toekomen aan de verplichtingen, die voortvloeien uit het genadeverbond. Thans is alleen de vraag aan de orde, of het argument, dat de Gereformeerde Kerk inconsequent handelt door aan kinderen wel den doop maar niet het avondmaal te geven, juist is.

Hierop nu moet geantwoord worden, dat het beroep, dat men hiervoor doet op het Oude Testament, niet opgaat. Want al was het zeker bij Israel Gods ordinantie, dat de kinderen des verbonds èn het teeken der besnijdenis èn het Pascha moesten ontvangen, toch is daarmede volstrekt niet bedoeld, dat beide gevallen gelijk zouden staan. Wanneer God de Heere wilde dat de kinderen onder Israel besneden zouden worden, dan zag dit op *pasgeboren* kinderen, want de besnijdenis moest plaats vinden, als het kind acht dagen oud was. Maar wanneer God de Heere wilde, dat de kinderen aan het Pascha zouden deelnemen, dan zag dit niet op deze kleine kinderen, maar op kinderen die groot geworden waren. Reeds uit den aard van dit sacrament zelf volgt dit. Want wie aan het Pascha deelnam, moest *eten* van het vleesch van het Paaschlam. Hiervan nu kan natuurlijk geen sprake wezen bij kleine kinderen, omdat deze nog geen vleeschvoeding kunnen verdragen. Nu duurde bij Israel, evenals bij alle Oostersche volkeren, de voeding met melk veel langer dan dit bij onze kinderen het geval is. Van Izak lezen we, dat hij gespeend werd, toen hij »een groot kind was geworden« (Genesis 21 : 8) en Samuel werd terstond, nadat hij gespeend was, naar Silo gebracht om door Eli te worden opgevoed (I Sam. 1 : 21). Wanneer de Psalmdichter in Psalm 8 dan ook zegt, dat God »uit den mond der kinderen en *zuigelingen* zich lof bereid heeft", is dit, even als wanneer David in Psalm 22 : 10 van zich zelf getuigt, dat hij »nog zijnde aan de borsten zijner moeder" al op God vertrouwd had, alleen dan te begrijpen, wanneer men in het oog houdt, dat met een zuigeling bij Israel heel wat anders bedoeld werd dan wat wij er onder verstaan.

Blijkt reeds hieruit, dat met de kinderen, die aan het Pascha deelnamen, niet kleine kinderen, maar alleen kinderen die groot geworden waren, bedoeld zijn, niet minder duidelijk blijkt dit daaruit, dat de vaders van van deze kinderen, wanneer deze het Pascha mêevierden, de beteekenis van het Pascha hun moesten verklaren. De kinderen moesten weten en begrijpen, wat het lam dat geslacht werd, beteekende. Iets waarvan bij kleine kinderen natuurlijk nog geen sprake kon zijn. Een kind moet tot jaren des onderscheids gekomen zijn, voordat het vragen kan: welken dienst hebt gij daar?

En in de derde plaats komt hierbij, dat wel zoolang Israel in de woestijn reisde, het Paaschlam in de gezinnen geslacht en gegeten werd, maar zoodra Israel in Kanaän gevestigd werd, zooals Mozes in Deut. 6 : 5 had bevolen, dit alleen geschieden mocht bij het heiligdom te Jeruzalem. Een Israeliet moest daarom, wanneer het Paaschfeest aanbrak, naar Jeruzalem gaan, om daar het Paaschlam te laten slachten en den Paaschmaaltijd te houden. Dat deze reis door de kleine kinderen niet kon worden medegemaakt, spreekt wel van zelf. Van den Heere Jezus lezen we dan ook in Luc. 2 : 42, dat hij eerst toen hij twaalf jaar oud was, met zijne ouders mede opging naar Jeruzalem omhet Paaschfeest te houden, en men neemt aan, dat dit de algemeene regel was onder Israel. Vermoedelijk hangt dit daarmede saam, dat volgens de Rabbijnen een knaap, wanneer hij den puberteits-leeftijd bereikt had, een »zoon der wet« werd, gelijk men het noemde, d. w. z. dat hij nu voortaan verplicht was de geboden te houden en dus ook aan het Pascha moest deelnemen.

Houdt men dit in het oog, dan vervalt daarmede vanzelf het verwijt van inconsequentie, dat men tegen de Gereformeerde Kerk ingebracht heeft, weg. Want evenals bij Israel wordt ook bij ons het kind des verbonds terstond gedoopt en ontvangt het daarin het teeken en zegel van de inlijving in het genadeverbond. Maar tot het Avondmaal wordt het kind des verbonds eerst toegelaten, evenals bij het Pascha onder Israel, wanneer het tot jaren des onderscheids is gekomen, en weet, wat dit sacrament beteekent. De onderscheiden aard van beide sacramenten brengt dit verschil in leeftijd mede. Bij den doop evenals bij de besnijdenis is het kind des verbonds passief: het ondergaat de sacramenteele handeling. Maar bij het Avondmaal evenals bij het Pascha moet het actief optreden, zelf een daad verrichten, en dat kan een pasgeboren kind nog niet, maar alleen een kind, dat tot jaren des onderscheids is gekomen. Evenals het kind onder Israel bij het Pascha moest *weten*, wat het sacrament beteekende, en herdenken moest de verlossing van Israel uit Egypte, zoo moet ook nu naar Christus' woord, wie het Avondmaal gebruikt, dit doen *tot zijn gedachtenis*. En de Apostel Paulus zegt uitdrukkelijk van ieder, die ten Avondmaal zal toetreden: »De mensch beproeve zichzelven en ete alzoo van het brood en drinke van den drinkbeker. Want wie onwaardiglijk eet en drinkt, die eet en drinkt zichzelven een oordeel, *niet onderscheidende het lichaam des Heeren*." (I Cor. 11 : 28, 29). Wie ten Avondmaal gaat, moet dus zichzelf kunnen »beproeven« en het »lichaam des Heeren« weten te »onderscheiden«, d. w. z. hij moet weten, wat dit Sacrament beteekent en bezegelt, en dat kan een klein kind niet.

Het is daarom, dat onze Gereformeerde Kerk volkomen terecht het gebruik afgekeurd heeft, dat in sommige Kerken, o. a. in de Grieksche Kerk, was ingeslopen, om ook aan kleine kinderen, zelfs aan zuigelingen, het Avondmaal te geven. Noch in het Oude noch in het Nieuwe Testament is hiervoor eenige grond te vinden. Veeleer wordt het door beiden uitdrukkelijk weersproken. Kleine kinderen namen onder Israel aan het Pascha niet deel, en wat Paulus in I Cor. 11 zegt, sluit ten eenenmale de gedachte uit, dat in de Apostolische Kerk kleine kinderen aan het Avondmaal zouden hebben deelgenomen.

En houdt men nog aan en zegt men, dat in onze Gereformeerde Kerken toch alleen volwassenen ten Avondmaal worden toegelaten en volstrekt niet, zooals onder Israel, kinderen van twaalf, of dertien jaar, zoodat deze ordinantie Gods door ons toch niet onderhouden wordt, dan heeft men volkomen gelijk, maar van den aanvang af is het aldus ook niet in onze Gereformeerde Kerken geweest. Calvijn stelde in zijn Institutie als regel, dat een kind van *acht jaar* belijdenis des geloofs behoorde af te leggen, ten einde tot het Avondmaal te worden toegelaten en te Genève was het regel, dat de kinderen, zoodra zij tot jaren des onderscheids waren gekomen, belijdenis deden. En dat dit evenzeer de gewoonte was in onze oude Nederlandsche Kerken blijkt uit de Kerkenorde door à Lasco opgesteld voor de Nederlandsche vluchtelingengemeente te Londen, want ook daar werd bepaald, dat de kinderen der gemeente, wanneer ze dertien jaar oud waren geworden, belijdenis behoorden af te leggen en wanneer ze daarmede wachtten tot hun zestiende jaar, onder censuur moesten worden gesteld.

Nu mag men de leeftijdsgrens door Calvijn gesteld, te vroeg achten, en zeker moet er rekening mee worden gehouden, dat de puberteit, die zoo groote beteekenis heeft voor het geestelijk leven, bij ons Noordelijke volken gewoonlijk eerst later intreedt. Maar onze Kerken zouden voor heel wat moeite bij het toelaten tot het Avondmaal bewaard zijn gebleven, wanneer ze evenals onze Gereformeerde vaderen zich gehouden hadden aan de ordinantie van het Genadeverbond, dat de kinderen, zoodra zij tot de jaren des onderscheids zijn gekomen, tot het Avondmaal behooren toe te treden.

Dr. H. H. K.

Leestafel.

Dr. S. O. Los M. A. Beginselen van de Karakterkunde. Eerste stuk. Methode. — Uitgever I. L. van Schaik. — Pretoria 1915.

II.

En nu over wat Dr. Los in dit stuk zijner studie hetwelk over de Methode handelt, onder 3, 4 en 5 zegt.

Alzoo over Inductieve Methode (3); Deductieve Methode (4) en Kritiek op de Deductieve Methode (5).

Zooals ik in mijn vorig artikel heb aangetoond, zijn alleen deze drie onderwerpen hier op hun plaats en moeten de 3 andere, die hier ook besproken worden, elders dan in het stuk over de Methode onder dak gebracht.

Onder de Methode eener wetenschap verstaat men den weg, die bij haar beoefening is te volgen tot verkrijging en behandeling van haar stof.

Op p. 2 schrijft Dr. Los, zooals ik reeds heb medegedeeld, dat hij in deze zijn Studie de beginselen van de wetenschap van het karakter zal naspeuren en dan eerst de Methode dezer wetenschap.

Dat begint dan op p. 6 waar hij het heeft over de Inductieve Methode (3). Wijl, zooals hij zegt, al onze kennis met ervaring, — »waarneming« zou ik liever zeggen, — begint en de inductie, die van het bijzondere uitgaat om tot het algemeene te komen, alzoo van het, door zintuiglijke of ook wel innerlijke waarneming, ervaarbare uitgaat, wil Dr. Los eerst onderzoeken, „of de empirische methode ons in de karakterologie voldoende kan voorthelpen.«

»Ten einde verwarring te voorkomen« waarschuwt hij zijn lezer, dat hij het daarbij over het »persoonlijk karakter, alzoo niet over dat van volk of ras, zal hebben. Bij dat »persoonlijke of individueel karakter bepaalt hij zich dan nog nader tot wat men ook wel, in onderscheiding van het »verworven«, als het »aangeboren« karakter aanduidt, en waaronder hij verstaat »de physische zijde van het karakter, gewoonlijk temperament genoemd.« Daarbij gaat het dan over het emotieele leven van een individu in verband met de dispositie van zijn zenuwleven en bloedmenging. Hoewel nu dit dus bepaalde emotioneele leven van een persoon, vooral bij toepassing van het experiment zeker waarneembaar is en het ook, door »introspectie« of innerlijke waarneming van zichzelf, kenbaar is, toont Dr. Los aan, dat men daarbij voor de kennis van de niet-physische, alzoo zedelijke zijde van karakter niet veel verder komt, en hij verwijst daartoe o. m. naar het, bij dit empirisch onderzoek, »de motieven niet kunnen blootleggen«.

Het resultaat van zijn onderzoek, of de empirische methode ons in de karakterologie voldoende kan voorthelpen, vat hij op p. 11 aldus saam: »De induktieve methode stuit dus af op onoverkomelijke moeilijkheden, en blijkt ongepast te zijn voor waarneming van karaktereigenschappen«.

Op dierelfde p. 11 zet de schrijver zijn onderzoek naar de methode van de wetenschap van het karakter voort en heeft het dan over de Deductieve Methode, alzoo over die waarbij men uit het algemeene het bijzondere afleidt.

Haar voorstanders meenen het bezwaar van »het niet kunnen blootleggen der motieven« er mee te kunnen ondervangen.

Hun onderzoek richt zich dan ook bij voorkeur op het »verworven karakter«. Als ik, wat Prof. Los zeggen wil goed begrijp, dan is hier het algemeene waaruit het bijzondere is af te leiden, »de wet der motivatie« of de wet van het zedelijk leven, dat de wil of, zooals mij juister voorkomt, het willend Ik altijd het sterkste motief volgt. Wijl nu de motieven, die het Ik tot willen en handelen dringen en bewegen, in het algemeen bekend zijn, maar het ten slotte van iemands karakter afhangt, wat voor hem het sterkste motief is, zou dan uit zijn bewogen worden door dat sterkste motief, zijn bijzonder karakter kunnen geduceerd of afgeleid worden.

De Schrijver is over de toepassing van de deductieve methode in de wetenschap der Ethologie beter te spreken, dan over die van de inductieve. Toch heeft hij ook tegen haar toepassing zijn bezwaren en die uit hij dan in zijn Kritiek op de Deductieve Methode, welke op p. 17 inzet.

Deze bezwaren gelden echter niet zoozeer de methode zelf, als wel het bijkomstige en daaromtrent brengt Los dan een tweetal ter sprake.

Het eerste bezwaar is, dat de voorstanders der deductieve methode in de Ethologie niet genoegzaam rekening houden met het »mysterie der persoonlijkheid«. Deze uitdrukking is ontleend aan een, door hem hier ingevoegd, citaat uit Bavinck's Christelijke Wereldbeschouwing. Een citaat waarin Bavinck er op wijst, dat de oorzakelijkheid, die zeker ook achter het psychisch gebeuren zit, zoo gecompliceerd is, en dat wel juist door het mysterie der persoonlijkheid, dat men, uitgaande van die oorzakelijkheid toch nooit tot zekere, maar steeds tot min of meer waarschijnlijke deducties kan komen.

Het tweede bezwaar is, dat door de voorstanders van de deductieve methode in de Ethologie, veelal »het determinisme bedektelijk wordt aanvaard als de grondwet van het zielleven«.

Wat Los hier zegt zou aan duidelijkheid gewonnen hebben indien hij van physisch determinisme gesproken had.

Er is ongetwijfeld aan het aangeboren karakter of wat Los noemt de physische zijde van het karakter niets te veranderen. M. a. w. het zoo-zijn van iemands temperament en naturel is geheel onafhankelijk van zijn willend Ik. Ik herinner mij ergens gelezen te hebben, dat Lichtenberg dit niet onaardig noemde »het beenderengestel van het karakter.«

Anders echter staat het met de, van het willend Ik afhankelijke en daarom zedelijke zijde van het karakter, of met het verworvene karakter. Dat nu het aangeboren karakter van een individu product is van de physische ontwikkeling of evolutie, die zijn ouders, geslacht en ras hebben doorgemaakt, en alzoo onder physische determinatie staat, stemt Los toe. Maar zijn bezwaar is, en dat terecht, dat men, het physisch determinisme als de grondwet aanvaardend van het hoogere zieleven, bepaaldelijk aan de vrijheid of wat ik zou willen noemen de zelfbepaling van den mensch, te kort doet.

Dit brengt hem er dan toe, door een hier ingevoegd citaat uit Van 's Heeren ordinantiën, op het verschil te wijzen tusschen de ook door ons Gereformeerden als zalsch verworpen voorstelling van de vrijheid als liberum arbitrium indifferentiae en die van de door ons als, waar aangenomen voorstelling der vrijheid als van dwang en natuurnoodwendigheid vrije zelfbepaling op grond van lubentia rationalis of redelijk welbehagen.

Het Ik toch is niet maar een speelbal van de motieven die er op inwerken.

Ook bij wat voor het Ik het sterkste motief is, komt het, althans in normaal verloop, niet tot een willing en een handeling alvorens het liberum arbitium, de vrije beslissing, die op haar beurt zeker afhankelijk is van 's menschen innerlijk zijn, — vooraf is gegaan.

Prof. Los zegt in deze drie hoofdstukken zeer lezenswaardige dingen over de methode van de wetenschap der Ethologie.

Toch doet het mij wel eenigszins vreemd aan, dat hij op het einde van dit derde hoofdstuk plotseling zegt, dat het geen nut heeft om verder integaan op de voor- en nadeelen van de in- en deductieve methode". p. 21.

Als grond daarvoor voert hij aan, dat »het doel van deze studie is aan te toonen, dat de karaktervorming een kunst is."

Het laatste zal ik allerminst ontkennen.

Maar ook deze kunst eischt een theorie, en onder No 8 heeft de schrijver dan ook zelf betoogd, dat de karakterkunde een Kunsttheorie is.

Nu kan men ook aan een kunsttheorie als een, op grond van ervaring en nadenken gegronde beschouwing — ik herinner hier om iets te noemen aan de Esthetiek — het praedikaat van wetenschap toekennen. Onder No. 2 heeft de schrijver dan ook zelf betoogd, dat de karakterkunde zelfs een zelfstandige wetenschap is.

Indien zoo, dan ware het toch na zijn betoog, dat voor deze wetenschap de Methode der inductie op onoverkomelijke moeilijkheden stuit en die der deductie met groote bezwaren gepaard gaat, nog niet zoo onnuttig geweest, op de voor- en nadeelen dezer twee Methode verder in te gaan, of althans te zeggen welke Methode dan wel moet worden toegepast.

Niet minder bevreemdend is, wanneer ik ook nog op p. 21 lees, »het hoofdprobleem van de karakterkunde is, in hoeverre ze verwant is aan de Psychologie, aan de Physiologie en aan de Moraal?" Waarop dan volgt. »Evenals de Paedagogiek is ze op deze wetenschappen gebouwd, maar zelf is ze een kunst, want er zijn geen karakters, die als algemeene normen kunnen voorgesteld worden, aangezien ieders karakter verschilt." (p. 21).

Dat de karakterkunde uit de drie genoemde wetenschappen, leenstellingen heeft te ontnemen, versta ik, doch dat »maar zelf is zij een kunst" valt toch moeilijk te rijmen met het betoog van No. 2, dat zij een zelfstandige wetenschap is."

En al zijn er ook »geen karakters, die als algemene normen kunnen voorgesteld worden", toch zijn er, dunkt mij, wel normen of regelen te vinden voor het vormen van het karakter. Tot het naspeuren van de methode om deze regelen te vinden, voor de karakterkunde als normatieve wetenschap zeker niet overbodig, is Prof. Los in dit zijn stuk over de Methode niet gekomen.

Hoewel uit architectonisch oogpunt niet altijd even gelukkig en, waar het de methodiek zelf betreft, niet altijd scherp genoeg onderscheidend tusschen de theorie en de praktijk der Ethologie, bevat dit eerste stuk toch zooveel, waar wij als gereformeerden mee kunnen instemmen, en getuigt het van zoo veelzijdige eruditie, dat naar het vervolg, naar het tweede en derde stuk dezer Studie met belangstelling doet uitzien.

G.

Officieele Berichten.

Vrije Universiteit.

Men schrijft ons:

Drenthe vooruit! Op 31 Maart kwamen de „werkers" voor de Vrije Universiteit in Hoogeveen bijeen om het resultaat van den arbeid op te maken.

Ds. J. C. Brussaard opende de vergadering met gebed en riep den „vreedzame strijders" een hartelijk welkom toe. Er is een vrede die meer aan zoetsappigheid dan aan degelijkheid is toe te schrijven. Er is een strijd die de krachten staalt en de waarheid ontplooit.

De Vrije Universiteit heeft stoffelijke hulp noodig, maar om het beginsel waarvan zij uitgaat, het doel waarnaar zij streeft, de middelen die zij aanwendt, beter te doen uitkomen, meer bekend te maken door juister omschrijving, is meer noodig dan geld.

Bijzondere leerstoelen zijn bijzonderheden en mocten dat blijven, maar een Vrije Hoogeschool, heel de wetenschap omvattend, moet voor den Christen onmisbaar zijn.

En deze school moet voor al haar onderwijs staan op den grondslag van Gods Woord.

De Vrije Universiteit staat niet concurreerend tegenover de school der kerken. Men behoeft niet te vreezen, dat er door het bespreken van de Vrije Universiteit verdeeldheid zal ontstaan, tenzij het zou zijn als destijds, toen het onderscheid tusschen Luther en Calvijn tot verschil werd. De vraag moet beantwoord worden, niet wat wij het liefste willen, en ook niet wat wij het beste achten, maar wat God in Zijn Woord van ons eischt. Het is meer voorgekomen dat wij wijzer willen zijn dan God, maar dan bleek het toch, dat het „dwaze Gods" wijzer is dan de menschen."

Na zulk eene broederlijke bespreking, waarin de noodzakelijkheid van een gezonde agitatie tegen sommige bezwaren die werden ingebracht, werd uiteengezet, kwamen de rapporten aan de orde. Het bleek dat tot op heden een vooruitgang was verkregen van 2 leden en 91 begunstigers tot een bedrag van plm. ƒ 250 per jaar. Nog enkele opgaven werden ingewacht, o. a. uit Hoogeveen, waaruit kan worden afgeleid dat Drenthe in verhouding althans niet tot de minste provincien behoort.

Aan stil zitten werd niet gedacht. Vergaderingen als deze werden als hoogst nuttig beschouwd, waarom werd besloten tot het beleggen van een volgende samenkomst te Hoogeveen, waarbij dan een openbare vergadering zal worden gehouden en Prof. Ridderbos als voorganger zal worden gevraagd. Na dankzegging door Ds. Bouma werd de vergadering gesloten.

Classe 's-Gravenhage.

De Kerkeraad der Gereformeerde Kerk van 's Gravenhage bericht, dat de vergadering der Classe 's Gravenhage D. V. vergaderen zal te 's Gravenhage op Dinsdag 9 Mei a. a., gewone tijd en plaats. Punten voor het agendum worden ingewacht vóór Dinsdag 25 April e.k. bij den scriba, van Speijkstraat 105, 's-Gravenhage.

Namens den kerkeraad voorn.

E. Lion Cachet,
Scriba.

's Gravenhage, 11 April 1916.

Aan al de Corporatiën in den boezem der Geref. Kerken, die zich wijden aan den arbeid onder het verlorene.

Aan het eind van het eerste Congres voor Gereformeerde Evangelisatie werd met bijna algemeene stemmen besloten, in 1914 weder zulk een samenkomst te houden. De bange oorlogstoestand, die aller harten verontrust en alles uit zijn natuurlijke verhoudingen losgewrikt heeft, was oorzaak, dat het tweede Congres herhaaldelijk verschoven moest worden.

D. V. zal het nu worden gehouden op Woensdag den derden Mei te Rotterdam in »De Doelen«. Weder zullen drie groote referaten de bespreking van belangrijke onderwerpen inleiden.

In de eerste algemeene vergadering zal Prof. L. Lindeboom optreden met het hoofdreferaat over: »Evangelisatie en Genadeverbond".

Des namiddags zullen er twee Sectievergaderingen zijn. In Sectie A zal Prof. Dr. F. W. Grosheide handelen over: »Toerusting van arbeiders tot het Evangelisatiewerk«. In Sectie B zal Dr. H. Kaajan van Rotterdam spreken over de vraag: »Hoe de afgedwaalde en verwaarloosde jongelieden van onderscheiden stand en kring zijn te zoeken en te bearbeiden."

Het Comité heeft de regeling zóó getroffen, dat er nu ruimer tijd beschikbaar zal wezen voor het debat, dan dit op het eerste Congres het geval zijn kon. Ook zal in elke Sectie-vergadering nog een ondergeschikt punt aan de orde worden gesteld niet een korte inleiding. Voorts zal er gelegenheid zijn tot het doen van vrije mededeelingen en vragen, den arbeid der Evangelisatie betreffende. In de avondvergadering, de sluitingsbijeenkomst, zullen Ds. G. Wielenga van Zwolle en Ds. J. P. Tazelaar van Weesp als sprekers optreden.

Dringend noodigt het Comité U uit, een of meer afgevaardigden te zenden. Opdat de deelneming zoo groot mogelijk zou kunnen zijn, werd de entrée voor elken afgevaardigde gesteld op 50 cents. Voor hen die de Handelingen van het Congres wenschen te ontvangen, is de entrée ƒ 1.50. De Acta van het tweede Congres zullen verschijnen in hetzelfde formaat als die van het eerste.

Zoo spoedig mogelijk zal het volledige programma der werkzaamheden worden gepubliceerd.

Wijl door de Pers algemeen werd uitgesproken, dat het eerste Congres uitnemend geslaagd is, verwacht het Comité, dat Gij aan deze uitnoodiging gaarne gehoor geven zult. Vriendelijk verzoeken wij U, de namen der Broeders, die door U afgevaardigd zullen worden, zoo spoedig mogelijk aan het adres van Ds. J. P. Tazelaar te Weesp te willen opgeven.

Het Congres is alleen voor leden van de Gereformeerde Kerken toegankelijk.

In 1913 is op de vergadering in „Parkzicht" gezegd, dat, zou er eenheid van gedachte komen ten aanzien van de verschillende principieele vraagstukken, bij het onderwerp „Evangelisatie" aanhangig, eerst meer ervaring moest worden verkregen. Wij zijn nu drie jaren verder. Een gezegende invloed is van het eerste Congres uitgegaan. Allerwegen kwam er actie, zoowel op het platteland als in de steden. Dit geeft grond om te hopen, dat de samenkomst te Rotterdam ons het rechte spoor zal wijzen, om in den weg van ernstige bespreking en voortgaand onderzoek te komen tot geleidelijke oplossing van het machtig probleem der Evangelisatie.

Moge het den Heere behagen, uit genade het komende Congres daartoe dienstbaar te stellen!

Het Comité voornoemd,
L. Lindeboom, *Voorzitter.*
J. P. Tazelaar, *te Secretaris.*

Buitenland.

Zwitserland. Prof. Hadorn over eene geestelijke entente.

Van uit Amerika worden van Christelijke zijde pogingen in het werk gesteld, om tot vrede te geraken door middel van een »geestelijke entente.« In de nieuwe werdeld heeft men daarvoor een comité gevormd, waarvan Dr. Mac Farland als secretaris optrad. Deze heeft in last, Engeland, Duitschland en Frankrijk te bezoeken om de groeten der Amerikaansche broeders over te brengen en daarbij te trachten de Christenen van deze landen te brengen tot eene geestelijke entente. Daartoe moet hij zich in verbinding stellen met leidende persoonlijkheden, om te onderzoeken of eene geestelijke overeenstemming tusschen de Christenen der Evangelische kerken mogelijk is.

Deze Dr. Mac Farland heeft met den hoogleeraar Hadorn te Bazel een gesprek gehad. Daarna werd genoemde hoogleeraar bezocht door een lid van de »Society of Friends« (Kwakers), die met een zelfde missie naar Europa gekomen was. Volgens deze Amerikaansche belijders des Heeren, zou nu mogelijk zijn de uit elkander geslagen christenen in genoemde landen daartoe te brengen, dat zij, met opzijzetting van alle politieke beschouwingen, een geestelijke overstemming zoeken, waaruit dan een vredesstemming zou geboren worden.

Hierover schrijft Prof. Hadorn: »Ik gaf hem te verstaan, dat naar mijn oordeel de Christenen in Duitschland, in plaats van de groeten van de Christenen in Amerika, liever de tijding zouden ontvangen dat de Amerikaansche levering van munitie ophield. Hierop gaf de kwaker ten antwoord, dat men het Christelijke en het rechterlijke vraagstuk goed moest onderscheiden, en wat het rechterlijke betreft, zoo zou Amerika gaarne aan Duitschland oorlogsmaterieel leveren, wanneer het die waren maar kon afnemen. Hij zeide voorts, dat wanneer Zwitserland met een nabuur oorlog voerde, het blijde zou zijn, wanneer het in het neutrale buitenland munitie koopen kon. Op het denkbeeld van Dr. Mac Farland ingaande, beweerde ik, dat niet het buitensluiten van een politieke betrekking, maar juist het ter sprake brengen der staatkundige verschillen in een kring van Christenen uit de oorlogvoerende landen, uitzicht geven kan op wegneming van misverstand, waaruit dan eene geestelijke toenadering kan voortspruiten. Het is toch telkens door de ervaring geleerd, dat een mondgesprek de menschen nader tot elkander brengt, terwijl schriftelijke verhandelingen gewoonlijk aanleiding geven tot nieuw misverstand. Het schijnt mij echter toe, dat, wanneer het tot zulk een samenspreken kwam, het tot niets leiden zou. Als men de *Temps* gelooven mag, verwerpt men in Frankrijk elke gedachte aan een bemiddeling, en wil van één vrede, op den grondslag van een elkander te gemoet komen, niets weten. Men wil den oorlog tot het uiterste, om den vrede te kunnen dicteeren, en dit schijnt ook de stemming in Engeland te zijn. Daarom doet de Fordsche vredesmissie vergeefsche moeite. De voordrachten die de Amerikaansche vertegenwoordigers dezer missie in neutrele landen houden, waarover Dr. Mac Farland niet goed te spreken was, doen duidelijk uitkomen, dat het streven van den heer Ford inderdaad ideaal is. Het grootste gebrek dezer actie bestaat echter hierin, dat deze voordrachten: »Er is genoeg gedood!« in de kleine neutrale landen van Europa gehouden worden, in plaats van in Amerika, welk land door het leveren van munitie er alleen aan schuldig is, dat de oorlog nog voortduurt en niet reeds ten einde gebracht werd. Daarom zijn wij in Zwitserland van oordeel, dat deze Amerikaansche vredespredicatie, hoe schoon zij klinkt, aan het verkeerde adres gericht wordt.«

Wpscket.

Voor Kinderen.

DE TEGENHANGER.

I.

Verhuizing.

Vele lezers herinneren zich ongetwijfeld nog de geschiedenis van Stevens, den Amsterdamschen winkeljongen, die door de afgunst van zijn kameraad bijna het leven had verloren.

Niet onmogelijk, dat deze of gene heeft gedacht: kan dat wel waar zijn? 't klinkt haast ongelooflijk.

Nu, dat het waar is kan ik met een gerust hart verzekeren. Maar het trof mij hoe omstreeks denzelfden tijd als waarin Stevens leefde, in een vreemd land iets dergelijks als zijn geschiedenis biedt, heeft plaats gevonden, en wel in Hamburg, de groote koopstad. Dat werd mij medegedeeld door een heer uit Zuid-Duitschland, die mij het verhaal gaf, door den meest belanghebbende zelf beschreven.

Een jaartal is in heel het verhaal niet te vinden. Doch we kunnen den tijd vrij juist bepalen, als we weten dat de geschiedenis voorviel nadat Hamburg van de Fransche overheersching was bevrijd en vóór dat er spoorwegen in Duitschland waren. Dat brengt ons tot het begin der 19e eeuw of iets later.

En nu laten we onzen man, al is 't in een andere taal en met wat noodige verandering, aan het woord.

Bijna even lang als de groote uitvoerhandel van Lehman en zoon aan de Hamburger haven bestaat, is ook daarin een, die den naam Wolters draagt, pakhuismeester geweest. 't Was als 't ware een erfopvolging, zoowel wat des patroons als de ondergeschikten betreft.

Hoe dat zoo kwam heeft mijn vader mij dikwijls verhaald. Zijn grootvader Jan Hendrik Wolters, was afkomstig uit een dorp in Holstein, en had daar als boerenknaap gewoond met zijn vriend Friedrich Lehman. Beiden waren kinderen van arme lieden. Daarom besloten zij in den vreemde hun geluk te beproeven, gelijk zoo vele Duitschers deden. Daar ze echter liefst op Duitschen grond bleven, richtten zij hun schreden naar Hamburg, de groote, vrije handelsstad die niet ver lag van het hertogdom Holstein.

Of nu de beide vrienden een recht begrip hadden van waar geluk, valt wel te betwijfelen. Hun doel was vooruit te komen in de wereld, rijk te worden. Dat »geluk« is dan ook een van hen rijkelijk ten deel geworden. Maar de andere heeft er weinig of niets van gezien. Uit den een is een groot heer gegroeid. De ander is een arme slokker gebleven zijn leven lang.

Hadden de beide vrienden in hun dorp vele jaren samen geleefd, in Hamburg werd het spoedig anders. De reden was dat zij het niet eens konden worden over de moeilijke vraag hoe men het geluk het best en spoedigst vindt. Frits Lehman was ondernemend en waagziek. Mijn overgrootvader daarentegen keerde elken penning tweemaal om eer hij hem uitgaf en was meer dan voorzichtig. Het slot van de zaak was, dat Lehman voor het weinige geld dat hij bezat, een partijtje beschadigde sigaren kocht op hoop van winst. Wolters daarentegen schrikte terug voor zulk een waagstuk, en zocht en vond, tegen een klein maar vast loon, werk bij een bouwmeester.

Een jaar of tien later liet mijnheer Friedrich Lehman een nieuw, mooi huis voor zich bouwen aan den havenkant, dicht bij de schepen. Het was hem goed gegaan in de wereld. En als het geluk bestaat in rijkdom en voorspoed, kon hij zeggen het gevonden te hebben. Er woonde in den voormaligen boerenknaap een echte koopmans- en handelsgeest. Het spreekwoord: die waagt wint, scheen aan hem bevestigd. Na weinige jaren was hij, die platzak in Hamburg was gekomen, een vermogend man, die reeds naam kreeg onder de kooplui, een kantoor hield met vijf bedienden, en voor berging zijner goederen al drie pakhuizen noodig had. Zeven jaar na zijn aankomst was hij gehuwd, en verheugde zich weldra in het bezit van een zoon. Toen liet hij het mooie huis bouwen om daar met zijn gezin genoegelijk te wonen.

't Was omstreeks dien tijd, dat hij eens aan den havenkant werd aangesproken door een armoedig gekleed man, die er bleek en mager uitzag, en hem beleefd om werk vroeg. Die man was Jan Hendrik Wolters, zijn vroegere schoolmakker en vriend.

De heer Lehman was juist van zins te antwoorden, dat hij op 't oogenblik niemand gebruiken kon, toen hij een blik op den onbekende werpend meenende dezen meer gezien te hebben.

»Zijt gij lang zonder werk?« vroeg hij.

»Drie maanden. Ik heb overal werk gezocht maar kan niets vinden. Mijn vrouw en kinderen lijden broodsgebrek«.

»En gij zelf ook dunkt mij« zei Lehman, den onbekende weder aanziende. »Hebt ge ook familie of vrienden in Hamburg?«

»Niemand; ik ben voor een jaar of tien uit een dorp in Holstein hier gekomen om werk te vinden. Maar 't is mij bijster slecht gegaan, zooals ge wel zien kunt.«

Het vermoeden van den heer Lehman begon meer en meer zekerheid te worden. Hij ging met den onbekende naar zijn kantoor en zei:

»Vertel mij nu eens wat u in al die jaren is wedervaren.«

»Niet veel goeds«, antwoordde Wolters. »Wij kwamen met zijn tweeen hier aan. Ik vond werk bij een bouwmeester, maar na zes maanden had hij niets meer voor mij te doen. Toen moest ik aanpakken wat te krijgen was, en heb in allerlei ambachten mee geholpen. Daar ik er echter geen een recht verstond, verdiende ik maar weinig. Op 't laatst was ik zoo gelukkig werk te krijgen bij een kantoor van verzending. Twee jaar ging alles best en kreeg ik telkens loonsverhooging. Doch het was alsof het geluk mij steeds ontgaan zou. Mijn patroon, de heer Kraus, leed onverwacht zware verliezen door dat twee handelshuizen ergens elders te niet gingen. U hebt er zeker wel van gehoord".

„Ja natuurlijk" zei Lehman.

„De patroon", zoo vervolgde Wouters, „moest verscheiden personen uit zijn dienst ontslaan. De jongst aangekomenen gingen het eerst, en daar behoorde ik ook toe, al werd met mijn ontslag nog een poosje gewacht, omdat ik kort geleden getrouwd was. Ik ging nu weer van het een op het andere, doch loop al lang zonder werk. De heer Kraus heeft vast beloofd om mij te zullen denken, als er weer iets open komt. Maar het kan nog lang duren. Daarom was ik zoo vrij u aan te spreken. Ik wil alles doen als ik maar wat verdienen kan."

HOOGENBIRK.

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken.

BEROEPEN: Watergraafsmeer, J. C. Brussaard, te Meppel. — Idskenhuizen, J. Waterink, te Appelscha. — Brielle en Tinte, Dr. W. G. Harrenstein, te Noord-Scharwoude. — Lutjegast (Gr.), J. Tonkens, te 's Graveland. — Rotterdam, (vac. wijlen Ds. Vede), G. Wielenga, te Zwolle.

AANGENOMEN: Enter, M. B. Parlevliet, te Sleen. — Opperdoes, A. M. van den Berg, te Landsmeer.

BEDANKT: Zuilichem, R. J. Schoemaker, te Heemse. — Elburg, Dr. G. W. Harrenstein, te Noord-Scharwoude. — Spijk (Gr.), E. J. Wientjes, te Barneveld. — Waarder (Z.-H.), Dr. C. N. Impeta, te Avereest (O.). — Bleiswijk, A. M. van den Berg, te Landsmeer. — Schettens c.a., M. P. Pel, te Eestrum.

Het adres van den Kerkeraad te Middelharnis is Ds. v. Velzen.

Nederlandsch Hervormde Kerk.

BEROEPEN: Huins, F. W. v. d. Leij, cand. te Rauwerd. — Bruchem c.a., W. Bieshaar, te Zetten. — Purmerend en de Rijp, O. J. Reinders, te Anna Paulowna. — Weesp, K. Olivier, te Hoogmade. — IJselmuiden, D. Th. Keck, te Bergambacht. — Oostvoorne (toez.), J. W. Roobol, cand. te Dordrecht. — Gorinchem, J. Kraaij, te Hasselt.

AANGENOMEN: Goudswaard (toez.), A. Hijmans, cand. te Overschie. — Sebaldeburen, O. S. Jellema, cand. te Groningen. — Varik, J. G. Keij, te Driel (bij Arnhem)

BEDANKT: Beesd (Geld.), K. J. v. d. Berg, te Putten (Vel.). — Noordwijkerhout, A. Hijmans, cand. te Overschie. — Delft en Tholen, F. Kiftenbelt, te Leerdam. — Abbenbroek, Dr. J. P. Cannegieter, te Middelburg. — Driessum, G. J. Koolhaas, te Kamperveen. — Oene (bij Epe), S. Ronner, te Waddinxveen. — Hazerswoude, Dr. W. Lodder, te IJlst.

Met vriendelijken dank aan zoovele geabonneerden, die ons de verschuldigde abonnementsgelden over het afgeloopen kwartaal reeds toezonden, nemen wij de vrijheid hun, die dit nog niet deden, te verzoeken, zulks alsnog **uiterlijk den 20sten dezer** *te doen en hun postwissel te adresseeren aan*

De Administratie van „De Heraut", Amsterdam.

De abonnementsprijs van De Heraut *is* **f 1.20** *per kwartaal.*

Na ontvangst van den postwissel wordt den afzender daarvan bericht gezonden.

DE ADMINISTRATIE.

Amsterdam, April 1916.

Advertentiën.

D. V. hopen 23 April a.s. onze geliefde Ouders

WILLEM VERHOEF
EN
MARIETJE HOOGENHOUT
HUNNE
25-jarige Echtvereeniging
TE HERDENKEN.

Hunne dankbare Kinderen:
WILLEM.
NEELTJE.
ANNA.

Baambrugge, 9 April 1916.

De Heer en Mevrouw LINDEBOOM—HARRENSTEIN geven kennis van de voorspoedige geboorte eener *DOCHTER*.

6 April 1916.
490 Heerengracht.
(Eenige kennisgeving.)

Heden overleed, tot onze diepe droefheid, onze innig geliefde Dochter en Zuster ELIZABETH PIETRONELLA VERBURG, in den ouderdom van 18 jaar en 9 maanden.

Dat zij heengegaan is in de hope des eeuwigen levens, lenigt eenigszins onze diepe smart.

J. VERBURG.
P. VERBURG—ROOZENBURG.
N. E. VERBURG.
T. TH. VERBURG.

Jaarsveld, 9 April 1916.

Heedenmorgen nam de Heere tot Zich, na een kort, doch hevig lijden, onze innig geliefde Dochter en Zuster
JANTJE,
in den bloeienden leeftijd van 21 jaar en 4 maanden.

Het vaste vertrouwen dat zij thans bij haar Heere en Heiland is, Wien te dienen haar lust en haar leven was, lenigt eenigszins onze diepe smart.

Namens de diepbedroefde Ouders,
Broeders en Zusters:
JAN GROENEVELD Fzn.
TRIJNTJE GROENEVELD—BOUTSMA.

Sneek, 12 April 1916.

Voor de vele bewijzen van deelneming ons betoond bij het overlijden van onze geliefde Echtgenoote, Moeder, Behuwd- en Grootmoeder, GERBRIG S. ELGERSMA, betuigen wij onzen hartelijken dank.

Uit aller naam,
R. J. FEITSMA.

Oosterend, 12 April 1916.

L. G. WEISZ & Co.,
Commissionairs in Effecten,
Westermarkt No. 21
AMSTERDAM.

Mr. G. H. A. GROSHEIDE Jr.
Accountant, Lid van het Ned. Inst. v. Acc.
Leidschegracht No. 43, T. 1233 N.
AMSTERDAM,
belast zich met inrichten en controleeren van administraties
en alle andere accountantswerkzaamheden.

DRINGEND.

Wie wil zich voorloopig ontfermen over het **pasgeboren Kindje** eener ongeh. moeder uit nette fam. Liefst pos. Chr. omgeving. Tegen matige vergoed. Br. fr. leit. G. Bur. v. d. blad.

Kwarto Bijbel

KUYPER, RUTGERS en BAVINCK met of zonder sloten **tegen opruimingsprijs gevraagd.** Br. motto »Bijbel" a. h. Bur. v. d. Blad.

Door de uitgave van den **derden goedkoopen** druk van
Ds. R. J. W. RUDOLPH's
Van strak gespannen Snaren,
ligt **dit roerend-schoone** boek nu **binnen ieders bereik.**
Helpt het verspreiden!
Prijs f 0.75. Gebonden f 1.0.
Alom verkrijgbaar.
J. H. DONNER, Uitgever, Rotterdam.

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de
3e *geheel herziene, druk van*
HET HUWELIJK
DOOR Dr. A. DUPONT
Geneesheer-Directeur te Ermelo.
Een **uitnemend** *boek voor* **Gehuwden** *en* **Verloofden,** *met* **geneeskundige wenken,** **nuttige raadgevingen** *en* **ernstige waarschuwingen,** *waarvan in korten tijd reeds de* **DERDE DRUK** *is verschenen. Door de* **gansche Chr. Pers** *dringend aanbevolen. Prijs f 1.90, in stempelb. f 2.40. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever J. H. KOK te Kampen.*
Vraag uitvoerig prospectus.

WIJ EN ONS HUIS
Een boek over Christelijke opvoedkunde, door
A. J. DREWES
(Hoofd eener M.U.L.-School)
Prijs, gebonden . . . . f 1.25
Huismoeders, deze bundel is toch zeker iets van uw gading?..
Uitgaaf van H. J. SPRUYT
RIJSWIJK bij DEN HAAG
WIJ EN ONS HUIS

Volgende week verschijnt:
UIT HET WOORD
DOOR
Ds. H. HOEKSTRA
in leven Dienaar des Woords bij de Gereformeerde Kerk te Arnhem.
MET PORTRET EN EEN LEVENSSCHETS
DOOR
C. L. F. VAN SCHELVEN
V. D. M. te Wageningen.
Prijs f 1.90 Gebonden f 2.40
Uitgever W. KIRCHNER, Amsterdam.

BELIJDENIS Voor den belijdenis-tijd is er stichtelijke lectuur genoeg, maar boeken, die hierbij **recht op het doel afgaan**, die opzettelijk voor de jonge leden zijn geschreven, moeten (althans in onzen kring) als met een lantaarn gezocht. Wilt ge dus voor uw zoon of dochter, vriend of vriendin een **doelmatig** belijdenisgeschenk, geef hun dan

DE GOEDE BELIJDENIS

EEN BUNDEL STICHTELIJKE OVERDENKINGEN door
Ds. R. E. VAN ARKEL, Dr. J. DOUMA, Dr. K. DIJK, Ds. K. FERNHOUT, Ds. W. H. GISPEN Jr., Dr. G. KEIZER, Ds. H. W. LAMAN, Ds. C. LINDEBOOM, Ds. F. C. MEIJSTER, Ds. J. J. MIEDEMA, Ds. J. C. RULLMANN en Dr. B. WIELENGA.
Weelde-uitgaaf. Prijs in keurigen stempelband f **2.25**.
In de **eerste** helft van dit werk wordt behandeld: **het komen tot** en in het tweede gedeelte: het **volharden bij** de belijdenis des geloofs.
Of wenscht U een bundel van lageren prijs, dan:

DE NIEUWE GEHOORZAAMHEID

door Dr. W. A. VAN ES, Dr. G. CH. AALDERS, Ds. G. F. KERKHOF, Dr. M. SCHUURMAN, Ds. JOH. VISSER, Ds. J. L. SCHOUTEN, Ds. A. DE GEUS, Dr. J. C. GEELKERKEN, Dr. HENRY BEETS en Dr. H. KAAJAN.
Prijs **gebonden f 1.25.**
Het eerste gedeelte gaat over **het doen** van belijdenis, en het tweede meer in 't bijzonder over het **volharden** bij de belijdenis.
Beide bundels zijn bij elken chr. boekhandelaar te bekomen. Vindt gij ze in den boekwinkel niet voorhanden, bestel ze dan rechtstreeks bij den Uitgever
H. J. SPRUYT TE RIJSWIJK (BIJ DEN HAAG).
Deze advertentie wordt slechts éénmaal geplaatst.
BELIJDENIS

Werken van Mevr. AD. HOFFMANN.

MEISJESROEPING f 2.25. **In prachtb. f 2.90.**
2e druk met levensbericht en portret van de schrijfster.

MOEDER **f 2.25. In prachtb. f 2.90.**
Mevrouw HOFFMANN, zelf moeder van rijke ervaring en groote bekwaamheid, spreekt in dit boek op hartelijke wijze de moeders toe. De lezing van dit boek wekt op en sterkt op het vaak moeilijk levenspad.

ZUSTERLIEFDE door N. HAS. **f 1.90. In prachtb. f 2.40.**
Dit met talent geschreven verhaal toont duidelijk het geluk van een huwelijk in de vreeze Gods en de ellende die voortvloeit uit het afzweren van den goeden weg.

HIJ IS ONZE VREDE door M. v. O.
Een boek dat geen enkele aanbeveling meer noodig heeft. Het was reeds duizenden tot zegen. De derde druk kost slechts **f 0.90**, gebonden **f 1.25.**

Alom verkrijgbaar of na ontvangst van postwissel bij:
W. KIRCHNER, Bloemgracht 133, Amsterdam.

Wie helpt eene Comm. voor Evangelisatie aan een goeden
Staten-Bijbel
met leeren band, voor een Evangelisatie-lokaal? Prijsopgave bij Ds. J. E. REIJENGA te Siddeburen.

Evangelisatiearbeid van de Ger. Kerken in Noord-Brabant en Limburg.

Met hartelijken dank ontvangen in de maand **Maart**:

Geref. Kerk Den Ham (O.) f 4; idem Plaam f 1.50; idem Gerkesklooster f 5; idem Groningen A f 10; id. Numansdorp f 4; id. coll. Almkerk f 18.35; idem coll. Andel f 5; id. coll. Dussen f 4.48½; id. coll. Giessen-Rijswijk f 5.26; idem coll. Meeuwen f 2.80; idem coll. Nieuwendijk f 30.17½; idem coll. Sleeuwijk f 12.35; idem coll. Waardhuizen f 10.67; idem coll. Werkendam A f 27.35; idem coll. Landsmeer f 10.29; Gev. in de coll. Aarlanderveen f 2.50; idem Klundert f 1; idem Jutrijp-Hommerts f 5; idem Jutrijp voor Bouwfonds Maastricht f 5; coll. leesdienst Roermond f 25; idem H. Knook, Fijnaart f 1; Dames Koster, Boven Smilde f 1; Een zuster uit Friesland f 1; J. Valkier, 's Heer Arends Kerke f 2.50; Jaarl. bijdr. Mej. A. L. Verbeek, Amsterdam f 1.

Contributiën.

Fijnaart f 10; Kinderdijk f 6; nagek. Kinderdijk f 2.47½; 's Gravenzande f 4.50; Bloemendaal bij Haarlem f 24.50; Delfshaven f 5; per post f 54.25; Zendingsver. N. Amsterdam f 5; Geref. Jongel.-ver. Harlingen f 3; Centsver. der Jongel.-ver. Uithuizen f 5; Ds. Dekker, Ooltgensplaat, gesp. halve centen f 0.96.

Busfes.

Geb. Smit, Schokland f 2; Jongel.-ver. Mosterdzaad, Almkerk f 5.02.

Met dringende aanbeveling,

Namens Deputaten,
P. NOMES, *te Penn.*
L. J. SCHALEKAMP, *te Penn.*

Fijnaart, Klundert, April 1916.

Belijdenisgeschenken

In mijn GEILLUSTREERDEN FONDS-CATALOGUS wordt gevonden een reeks van Boekwerken, welke uitnemend voor dit doel geschikt zijn.

Op aanvrage wordt de catalogus franco toegezonden.

KAMPEN **J. H. KOK**

Ds. J. G. KUNST te Barendrecht, Secretaris der Vereeniging van Gereformeerde Predikanten, zendt na ontvangst van postwissel franco thuis de dissertaties der V. U. van:

Dr. M. J. VAN DE WESTHUIZEN, De Antichrist in het Nieuwe Testament, f 1.17½.
Dr. E. E. VAN ROOIJEN, Het Scepticisme van David Hume, f 1.17½.
Dr. H. S. PRETORIUS, Exegese van Romeinen 7, f 1.15.
Dr. J. BRINKMAN, De „Gerechtigheid Gods" bij Paulus, f 1.10.

Vrije Universiteit.

In dank ontvangen:
Voor de Vereeniging:
Aan Contributiën:
door den heer M. Kievit te Numansdorp f 40; door Ds. P. J. Jongbloed te Deventer f 29; door Ds. Z. Hoek te Zonnemaire (nieuwe contribuanten) C. M. f 1, P. M. f 0.50, J. D. f 0.25, totaal f 1.75; van den heer J. H. Barneveld te Reitz O. R. K. £ 4.6, f 48.16; door Ds. J. Thijs te Hattem f 1; door den heer M. J. Ziedses des Plantes te Middelburg f 5, nieuwe contribuanten f 29.50, samen f 34.50.

door den heer F. van den Bos te Wommels (afr.) f 3; door Ds. T. J. Hagen te N. Pekela (afr.) f 2; door den heer P. Human uit Dirksland f 25.50, uit Melissant f 2, uit Stellendam f 4.50, samen f 32; door den heer M. Hilverda uit Abbega f 5.50, uit Folsgare f 2.50, uit Nijland f 2.50, uit Oosthem f 18.50, samen f 29; door Ds. J. Douma uit Kuinre f 4.25; door het Loc. Comité te Schiedam (afr.) f 32; door den heer E. H. Chardon uit Leidschendam f 12, uit Voorburg f 34.50, uit Zegwaart f 49, uit Zoetermeer f 14.50, samen f 110; door den heer G. Feringa te Baambrugge (afr.) f 15.50; door Ds. J. Brinkman te Velp (nieuwe contribuanten) f 2; door den heer G. F. Hummelen te Assen (nieuwe contribuant) f 1.

per post ontvangen f 6; door Ds. C. J. van den Boom uit Uithuizen f 39.25, uit Roodeschool f 32.25, uit Uithuizermeeden f 29.50, uit Oldenzaal f 9.50, uit Oosternieland f 0.50, samen f 111; door Ds. P. Roos uit Mijdrecht f 31; door Ds. R. Heidema te Heinenoord f 37.50; door den heer H. Holtrop te Haarlemmermeer (Sloterweg) f 8; door den heer N. B. Visser te Hoogeveen f 147.50.

Aan Collecten (voor de Theol. faculteit):
van de Gereformeerde Kerk te Almkerk f 10.75; te Andel f 7.80; te Dussen f 4.08; te Giessen Rijswijk f 3.85; te Meeuwen f 4.08; te Nieuwendijk f 28.72; te Sleeuwijk f 8.13; te Waardhuizen f 4.41½; te Werkendam A f 13.30½; te id. B f 4.70; te Hardenberg f 18.32½.

van de Geref. Kerk te Diemen f 1.12; te Huizen f 4.05 en f 3.95 samen f 8; te Doetinchem f 18.23; te Lochem f 4.26½; te Axel f 52.17; te Zonnemaire f 12.50 te Scheveningen A f 54, te Mijdrecht f 25.17; te Elburg f 5.86; te Winschoten f 42.98½; te O. Pekela f 18.96; te Veendam f 21.37; te Meeden f 7.35; te Westerlee f 6.96; te Scheemda f 21.39; te Midwolde f 20.62; te Oostwolde f 36; te N. Beerta f 1.51; te Bellingwolde f 3.96½.

Aan Schenkingen:
door Ds. Z. Hoek te Zonnemaire, van J. v. D. f 1, van A. G. f 0.25, samen f 1.25.

door den heer W. Hoving te Oostwolde (W. K.) van W. B. f 1, van D. B. f 0.25, samen f 1.25.

door den heer N. B. Visser te Hoogeveen gevonden in de collecte f 2.50.

Voor de Medische Faculteit:
(Contributiën) door den heer M. Hilverda uit Folsgare f 1, uit Nijland f 2, uit Oosthem f 1, samen f 4; door Ds. J. Douma uit Kuinre f 1; door den heer E. H. Chardon uit Voorburg f 0.25, uit Zegwaart f 1.50, samen f 1.75; door het Locaal Comité te Schiedam f 1.25.

door Ds. C. J. van den Boom uit Uithuizen f 1, uit Roodeschool f 4, uit Uithuizermeeden f 0.50, samen f 5.50.

Voor het Studiefonds:
door Ds. J. Heida gevonden in de collecte te Stadskanaal f 2.50; door Ds. W. L. Milo van X. te D. C. f 10.

Voor het Studenten Studiefonds:
à deposito ontvangen: door Ds. C. J. Goslinga giften f 4.50, contributien f 8.50, samen f 13; (de f 14 12 Maart verantwoord, waren voor het Stud. Studiefonds).

door Ds. A. J. Mulder te Bussum f 15; per post ontvangen f 200.35.

Voor het TE KORT:
extra collecte Ger. Kerk te Gaastmeer f 23.40; bij een spreekbeurt te Garijp door Ds. J. P. Klaarhamer f 57.60; door Ds. S. Doornbos te Doetinchem f 8.50, collecte Ger. Kerk te Soest f 15.37; bij een spreekbeurt te Hilversum f 54.06; door den heer M. J. Ziedses des Plantes te Middelburg, IJ. B. f 2.50 en P. G. f 0.50, samen f 3.

door Ds. J. Brinkman f 30, restant collecten f 3.90, samen f 33.90; door Ds. J. Veenbaas gevonden in de collecten te Kornhorn f 10; door het Comité te Schiedam f 38.50; collecte bij een spreekbeurt te Burum f 29.79, te Drachtster Compy. f 4.10; gift van Wed. B. te K. f 1.

door Ds. F. Bramer, extra collecte te Wolfaartsdijk f 16; collecte te Bergum f 10.

TH. RUYS Gzn., *Penningmeester-Amsterdam*, Keizersgracht 162.

Verschenen bij W. KIRCHNER, Bloemgracht 133, Amsterdam:
DE AFSCHEIDING
in de Nederlandsch Hervormde Kerk der XIXe eeuw.
HISTORISCH GESCHETST DOOR
J. C. RULLMANN.
Tweede herziene druk van „EEN NAGEL IN DE HEILIGE PLAATS".
Met 24 illustraties.
Prijs f 2.25. :: Gebonden f 2.90.

Reeds eerder verscheen:
DE STRIJD VOOR -KERKHERSTEL-
in de Nederlandsch Hervormde Kerk der XIXe eeuw.
PRIJS: HISTORISCH GESCHETST DOOR In prachtband
f 2.25 **J. C. RULLMANN.** f 2.90
MET 28 ILLUSTRATIES.
Ziehier twee boeken die
ieder Gereformeerde
moet bezitten. Alom verkrijgbaar en na ontvangst van postwissel bij den Uitgever
W. KIRCHNER, Bloemgracht 133, AMSTERDAM.